

१५५१

म. ग्रं. सं. ठाणे

विषय काव्य

सं. नं. १२२

शिल्पी

इंदिश

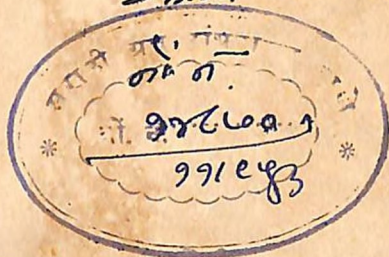

REFBK-0007646

9ey9

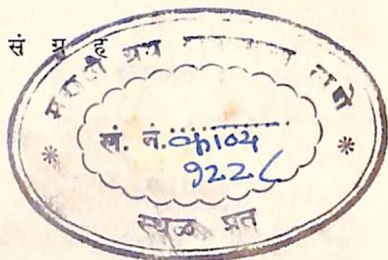
195 OCT 1975

7226

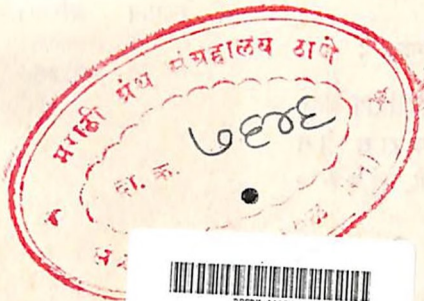

शंभू

कवितासंग्रह

इंदिरा

मूल्य दो न रूप ये

: प्रकाशिका :

सौ. सुधा रायकर
श्रीसरस्वती निवास
श्री कृष्ण नगर
पोस्ट : वोरिवली

: प्रथमावृत्ति :

१ ९ ५ १

: मुखपृष्ठ :

द. ग. गोडसे

पुढील आवृत्तीचे, उतारे घेण्याचे,
भाषान्तराचे सर्व हक्क श्री. इंदिरा
सन्त, वी. ए., वी. टी., ठळकवाडी,
बेळगांव यांच्याकडे आहेत.

: मुद्रक :

गणेश सदाशिव वैदूर
जय गुजरात प्रेस
गांव देवी, मुंबई ७

: एकमेव विक्रेते :

जय हिंद प्रकाशन
झावबावाडी, मुंबई २

‘सहवास’ नंतर बरोबर दहा वर्षांनी माझा असा हा कवितासंग्रह निघत आहे. ‘सहवास’ मधील काहीं कविता या संग्रहांत पुन्हा घेतल्या आहेत. इतर बहुतेक कविता ‘सत्यकथा’ व ‘साहित्य’ या नियतकालिकांतून प्रसिद्ध झाल्या आहेत.

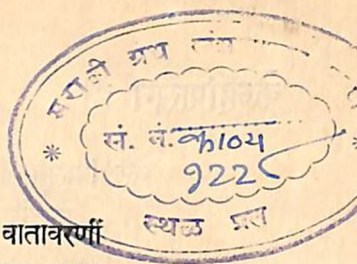
ठळकवाडी, बेळगांव }
ऑक्टोबर, १९५१ }

इंदिरा

अनुक्रम

१ शोला	५	३२ नक्षत्रफुलें	४८
२ केव्हांपासून ही	६	३३ सागरा	४९
३ आई	७	३४ निघतांना	५१
४ कुठें	८	३५ कलावंतिणीचा वेल	५२
५ कोटें खोल तळांत	९	३६ तुझ्या वाटेवर	५३
६ माझी प्रीति	१०	३७ गजांतुनी मी	५४
७ चाहूल	११	३८ पत्राचे कपटे	५५
८ ये रे, ये रे	१२	३९ चांदणें	५६
९ दांतकणी	१३	४० पांखराच्या पिसापरी	५७
१० प्रतीक्षा	१४	४१ घुंगुर	५८
११ बाळ होता रंगला	१५	४२ धूसर विरल	५९
१२ या हो सूर्यनारायणा	१६	४३ आली माहेरपणाला	६०
१३ गाई गाई	१८	४४ बोलायला निवान्त कांहीं	६१
१४ चिमुकलें डबकें	२०	४५ नादतंद्रा	६२
१५ आंसवें	२३	४६ दीपावलि	६५
१६ कातरवेळेला	२५	४७ पतंग	६७
१७ ही निली पांढरी	२६	४८ अजूनही	६८
१८ झंझावात	२८	४९ अकालीं येती	६९
१९ उत्फुल्ल पीत हें	३०	५० मध्यरात्रीं	७०
२० ठरवितें किती मी	३२	५१ भृंग	७१
२१ एक क्षण	३३	५२ भाग्यलक्ष्मी	७२
२२ सांडगे	३४	५३ अशुभ	७३
२३ अडखळे	३५	५४ पूर्णविराम	७४
२४ खुणा	३६	५५ विस्तीर्ण गुहा ही	७५
२५ वाटे मला	३८	५६ सोन्याची घागर	७६
२६ कधि जीवन वाटे	४०	५७ आगगाडितिल खिडकीपाशीं	७७
२७ नाल	४२	५८ कौतुक	७९
२८ तुझ्या घराला	४४	५९ चतुर कुशल तूं	८०
२९ होऊन माझ्यांतून निराळी	४५	६० कोवळ्या अंधारीं	८१
३० अवचित	४६	६१ समर्पण	८२
३१ स्वाधीन	४७	६२ चंद्रकोर	८४

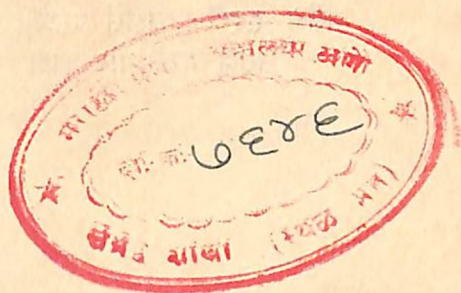
शेला

निर्मल निर्भर वातावरणीं
धुकें तरंगे धूसर धूसर
झगमगते अन् नक्षी त्यावर
सोनेरी किरणांची सुंदर !

थंड गुलाबी कार्तिकांतला
हवाहवासा स्पर्श तयाचा
सुगंध त्याला नाजुक मादक
नव्या उमलत्या बूच फुलांचा !

चारुदत्त हा कोण कोठुनी
अंगावरला फेकित शेला
वसंतसेना वसुंधरेनें
झेलुन तो हृदयार्शी धरला !

केव्हांपासून ही

केव्हांपासून ही लागे हूरहूर
फुललें अंतर अवचित

उगाच मी जातां पहाया दर्पणीं
तरले नयनीं गोड हसें

लागलें वाटाया सारें हें नवीन
गुंगलें मन्मन नाविन्यांत

नवीनच कांहीं मना उमगलें
हळूच हंसले पंचप्राण

दिवसाच्या मनीं चांदणें दाटलें
मन भारावलें तसें माझे

सूर्योदयापूर्वीं नभ कोंदाटतें
आणिक हसतें त्याच वेळीं

तसेंच हृदयीं कांहींसें दाटलें
तरीही वाटलें गोड कांहीं

आई

कळ्या माझ्या आनदाच्या
साठविल्या माझ्याकडे
फुलवाया तुझ्यापुढे.

आंसवें मी साठवीलीं
पापणीच्या काठोकाठ
तुझ्यापाशीं देण्या वाट.

ठरविलें मनापाशीं
बोलायाचें कितीतरी
निजूनियां मांडीवरी.

किती लांब वाटे काळ
आई, कधीं भेटशील ?
जीव झाला उतावील !

कुठें !

केव्हांपासून पाखरूं
घालतसे गोड शीळा
कुठें बोलावितें मला !

आडदांड येई वारा
ओढी पदर धरून
कुठें नेई बोलावून !

ढगाआडून चांदणी
पुढें येई खूणा करी
बोलाविते कोठें तरी !

येती सागराच्या लाटा
आदळती पायांवरी
बोलाविते कोठें परी !

अधीरून गेलें मन
पंख राहे फुगवून
कुठें जाणार उडून ?

नका बाई करूं घाई
जीव माझा भांबावला
कुठें येऊं सांगा मला !

कोठें खोल तळांत

कोठें खोल तळांत पूर्वस्मृतिचे ज्वालामुखी जागृत,
त्यांची साहुन आंच नित्य मन हें आंतूनिया पोळलें.
कांहीं जे पडदे तसेच उरले पृष्ठावरी नाजुक
साखू दूर तया, कसें सहन तें होईल मातें तरी !

सौख्यें जाति झराझरा झिरपुनी त्यांचे चरे राहिले
कांहीं खोल जिव्हाळिही उतरले; त्यांच्या कळा दुःसह;
दावूं का विचकून ते सहत ना ती कल्पनाही मना,
जाते झोंबुन आरपार हृदया, तें शक्य नाहीं मला.

दुःखें कैक मनीं रुतून बसलीं, कांट्यापरी टोचती
येथें हें सलतें म्हणून कशि मी दावूं तया स्पर्शनें
जातां तो हळुवार स्पर्श करण्या, होतात ज्या वेदना
दुःखाची पुनरुक्ति ती सहन ना होणार केव्हां मला !

माझी आण तुला, नको नजर तूं रोखूं अशी मन्मनीं
तेथें तें कढतें रसायन तुझ्यां आणील नेत्रीं जल.

माझी प्रीति

सुकुमार माझी प्रीत
रानांतल्या फुलावाणी
नको पाहूं तिच्याकडे
रागेजल्या नयनांनीं.

लाजरी ही माझी प्रीत
लाजाळूच्या रोपाहून
नको पाहूं वाट तिची
तूच घेई ओळखून !

मुग्ध मूक प्रीत माझी
निर्झराची झुळझुळ
नको पाहूं उलगून
अस्फुटसे तिचे बोल.

अल्लडशी प्रीत माझी
सर तिला पाखराची
तुझ्या मनीं आढळली
जागा तिला निवाऱ्याची.

लागतां चाहूल तुझी रे राजसा
उदरीच्या हंसा सुकुमारा.

इवल्या सोनुल्या तुझ्या वाळमूर्ती
रंगतात चित्तीं नानाविध.

आनंदें नितान्त मन हो बेभान
अमोलिक क्षण वाटती ते.

अनंत शयन सुखवी न जीवा
रुचे न विसावा काय वाळा ?

विश्वदर्शनाची अनिवार हौस
काय धरलीस अंतरांत ?

म्हणून सारखा चालविला चाळा
असा अचपळा उन्मादक ?

जेव्हां हा उन्माद जाई ओसरून
मन ये भरून औदास्यानें.

कुसुमकोमल तुझें तें पाऊल
वाळा ठेवशील विश्वांत ज्या

नाहीं रे तें आतां इन्द्राचें उद्यान
भीषण भयाण उग्ररूप !

ये रे, ये रे

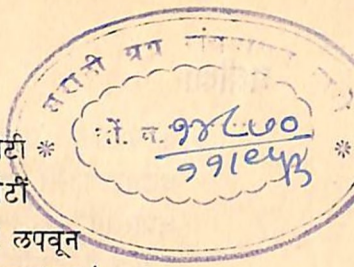
ये रे, ये रे, चांदूमामा,
तुझा खोडकर भाचा
करीतसे केव्हांहून
हट्ट तुझ्या पंगतीचा.

चांदीच्या या ताटलींत
कालविला दहीभात
हात ल्याला लावीना रे
तुझी पहातसे वाट.

ये रे, ये रे, चांदूमामा
नको आतां वेळ लावूं
रुसलेल्या लाडक्याला
किती वेळ समजावूं ?

बाळ आहे कडेवरी
हातीं घेऊनियां ताट
किती वेळ वाट पाहूं
तुझी आतां अंगणांत ?

दांतकणी

ज्ञान मखमली पेटी *
हिरकण्या दोन पोटी

ठेविसी कां लपवून
पाहसी कां बावरून !

तांबूसल्या नभावर
उमटली चंद्रकोर

ठेवी सांज लपवून ?
पाहसी कां बावरून !

उमलत्या कमळांत
परागांची लयलूट

नभ जाई सुगंधून
पाहसी कां बावरून !

निळें कांचरंगी तळें
आंत हंस तरंगलें

कलकल आनंदून
पाहसी कां बावरून !

इत्रल्याशा शिंपलींत
मोतीदाणे झळाळत

रहाती का झाकळून
पाहसी कां बावरून !

गवसली बाई चोरी
चाळवणी पुरे करी

हास बाई हास झणीं
पाहूं दे ग दांतकणी.

प्रतीक्षा

कांचघरांतिल घड्याळ सुंदर
घडघड करितें त्याचें अंतर
अधीरतेनें होउन आतुर
दारावरतीं लावुनि डोळे, लक्षित केव्हांचे !

केव्हांची ही खुर्ची झुलती
उत्सुक देण्यास्तव विश्रांति
श्रमपरिहारास्तव तत्पर ती
पसरुन बाहू शांतपणानें तिष्ठत केव्हांची !

मित्रांच्या गुजगोष्टी घेउनी
जाड पाकिटें आलीं दुरुनी
शिणलीं मेजावरी वैसुनी
घेइल कोणी उचलुन केव्हां बघती वाटेला !

सरंजाम हा आंत चहाचा
मेजावरतीं थाट त्याचा
संथपणानें उभा कधींचा
मोहक अधिरे कटाक्ष फेंकुनि शोधी कोणाला ?

जरी झाकला, पात्रामधुनी
वाफेसंगें येइ उफालुनी
खमंगसा हा वास धावुनी
आलें का कुणि पहावयाला धरभर दरवळला !

मंद गान हें तेलचुलीचें
भाव दावितें अधिरपणाचे
अल्लड आधण वरतीं नाचे
सळ सळ करुनी वाकवाकुनी शोधित कोणाला ?

बाळ होता रंगला

बाळ होता रंगला खेळण्यांत
विटी-दांडूचा खेळ अंगणांत
तोंच कोणी मार्गांत दिसे त्याला
खेळ टाकुनिया बाळ तो पळाला.

मूर्ति कोणा ती श्रान्त शिक्षिकेची
चवड होती हातांतही वद्यांची
बालहृदयाचा करुनिया विकास
थकुन परते ती आपुल्या घरास.

आइ आली आनंद फार झाला
बाळ जाउनिया विलगला तियेला
भान खेळाचें उरलेंच त्यास नाही
पदर धरुनी तिजसवें आंत जाई.

बोलुं लागे लाडक्या गोड गोष्टी
मिठी घालुन कमरेस मूर्त छोटी
क्षीण हंसुनी ती करित दूर त्याला
“ दूर हो रे जा कसा खेळण्याला. ”

भार हातांतिल दिला फेकुनीया
आणि लोटी मंचकीं श्रान्त काया.
बाळ गेला रंगून खेळण्यांत
विटी-दांडूचा खेळ अंगणांत.

या हो सूर्यनारायणा

या हो सूर्यनारायणा
या हो या लौकर
सोन्याच्या पावलांनीं
भूषवा हें घर.

अंगण सारवीलें
रेखिलें स्वस्तिक
हळदी कुंकवानीं
मंगलसूचक.

उघडीं दालनें हीं
स्वागता आतूर
या हो सूर्यनारायणा,
या हो या लौकर.

आकाश मध्यभागीं
आलांत भास्करा
तेजाच्या वर्षावांत
झगमगे धरा.

येऊं देत माझ्या घरीं
किरणाचे झोत
तेजस्वी पिल्याचे ते
वात्सल्याचे हात.

उघडीं तावदानें
झरोके कौळारीं
रेंगाळोत घरामाजीं
किरणें रूपेरी.

सोन्याच्या वेशींतून
निरोप घेतांना
या हो या अंगणांत
सूर्यनारायणा.

आईच्या मायेहून
कोमल करांनीं
गोंजारा बालकांना
खेळती अंगणीं.

रंगवा तावदान,
शिणलें अंतर
गुलाबी आनंदांत
न्हाऊं दे संसार.

गाई गाई

आली वघ गाई गाई
शेजारच्या अंगणांत
फुललासे निशिगंध
घोटाळली ताटव्यांत !

आली वघ गाई गाई
चालविली किरकीर
आळवाया तिला कां ग
दमलीस सुकूमार !

आली वघ गाई गाई
चांदण्याचे पार्यो चाळ
लाविलें का अवधान
ऐकावया त्यांचा ताल !

आली वघ गाई गाई
तुझ्या चांदोवाची बाळी
न्याहाळाया तिला कां ग
पापणीही थिरावली !

आली वघ गाई गाई
लोचनांचे घेई पापे
म्हणून का भारावले
डोळे माझ्या लाडकीचे !

आली वघ गाई गाई
लावी करांगुली गालीं
म्हणून का हासलीस
उमटली गोड खळी !

आली वघ गाई गाई
काढीतसे लांब झोका
दमलीस खेळूनिया
झाक मोतियाच्या शिंपा !

चिमुकलें डबकें

सरसर गेला पाऊस येउनी
जिकडे तिकडे झालें पाणी
टप टप ठिबके पानामधुनी
लोट चालले रस्त्यामधुनी
लगवग जाती कुठें धावुनी
घाई कसली—कुठें ओढणी !

मध्येच रस्त्यावरी एकलें
सांचुन राही डबकें इवलें
जणूं खोडकर हट्टी बालक
तट्टुनी हट्टुनी राही नाहक
रुचे न त्याला जाणे धावुन
आणिक मिळणें ओढ्यालागुन.

आस कोणती मनीं धरूनी
बसे इथें हें खिन्न होउनी
गडूळ झालें चिखल माखुनी
गजबज करती चिलटें वरुनी
कुणी पोरटीं जातां येतां
खडे फेकती त्यांत खेळतां
कुणी न जाई त्याच्या जवळुन
जातां घेती वस्त्र आवरुन
तिरस्कारुनी त्याला बघती
शी शी म्हणुनी कुणी थुंकती

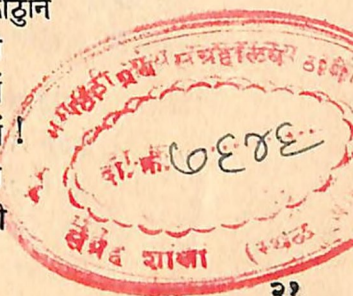
गर्वोद्धत कुणि मधेंच मोटर
भेदुनि जाई ल्याचें अंतर.
कारंजीं चिखलाचीं उडती
शांत जलावर रंग तरंगती.

सर्व ताप हा घेई सोसुनी
खिन्नपणानें राही वसुनी.

येउन वरुनी कोमल रविकर
उजळू पाहे याचें अंतर
येउनि वायूलहरी शीतल
हसवूं पाहे उदास पल्वल
कुणी बालिका गोजिरवाणी
शुभ्र सोनुल्या नावा सोडुनी
ल्याच्या संगें खेळूं पाहे
परी कुणाला मुळीं न मोहे.

हास्यछटा मुळिं दिसे न वदनीं
खिन्नपणानें राही वसुनी
स्थितप्रज्ञ हा मुनी कुणितरी
घोर तपातें इथें आचरी.

कडक उन्हाच्या समयीं कोठुनि
श्वान तिथें ये जीव घेउनी
केविलवाणें लूतभरू तें
मरणाला जणुं सादच देतें !
अंतकाळची तहान त्याची
शमली तेथें दोन जिभांची

आणिक पत्वल क्षणिक उजळलें
जणूं तपाचें सार्थक झालें
चमकुनि किंचित् रविच्या किरणीं
पहातां पहातां गेलें सुकुनी.

आंसवें

मैत्रीचें नातें होतें अपुलें जेव्हां
लागून ओढणी सहवासाची तेव्हां
मनिं दाटून आल्या गोड भावना नाना
अन् एकान्तीं मीं ढाळियलें अश्रूंना.
मग जलस्नात त्या फुलासारखें झालें
मन माझें ताजें प्रसन्नतेनें भरलें.

मीं विवाहमाला तुझ्या घातली कंठीं
मजकडे पाहसी स्वर्ग आणुनी नेत्रीं
त्या गभीरमंगल समयीं डोळ्यांमधुनी
निखळलीं आंसवें भरलीं मांगल्यानीं
घट सौख्याशेचा हृदयीं आला भरुन
जणुं त्यांतिल आले उसळुन विंदू दोन.

अन् तेव्हांपासुन कितीकदां नयनांत
साठलीं आंसवें, ओघळलीं जोमांत
जे आले अश्रू उसळुन आनंदानें
जाहली तयांचीं फुलें तुझ्या स्पर्शानें
त्या अश्रुफुलांचा गंध जईं दरवळला
संसार भासला मधु सुमर्नांचा झेला !

मन गेलें केव्हां दुःखानें व्याकळुन
असहायपणानें भरुनी आले नयन
तव नजर बोलतां परीं शांत गंभीर
हो इंद्रधनूपरि आर्त, पालटे नूर

जीं तुझ्याच साठीं आलीं अन् ओघळलीं
स्पर्शानें तुझिया फुललीं, खुललीं, हसलीं
तीं अतां आंसवें कुठें जाहलीं गुप्त-
जीं टाळून व्हावें दग्धचित्त हें शांत !

कातरवेळेला

कातरवेळेला, रिकाम्या दारांत
उभी मी रहात, केव्हांहून.
श्रमित आतूर, येशील हासत
ओढ ही मनांत, वागते का ?
येई थंडगार, घेखून अंधार
आणखी अंतर, गारठतें.

रेखीव निवान्त, रस्याचें वाकण
वृक्षांची कमान, दाट वरी.
ल्याच वाटेला कां, वळतें पाऊल,
लागते चाहूळ काय तुझी.
नव्हे तें वाकण, दुधारी कव्यार
भेदिते अंतर, आरपार.

पदार्थ नाजूक, तुझ्या आवडीचे
पाहूनीया काचें, मन माझें.
नित्य नियमानें, जातां चुलीपुढें
पडे जें सांकडें, सांगू कोणा.

उघडतां केव्हां, तुझे ते सन्मित्र
ज्ञानीयांचे ग्रंथ, वहूमोल.
अधोरेखितें त्या, स्मृतीच्या शलाका
लाविती आग कां, अंतराला.

तुजवीण आतां, तुझ्या या संसारीं
अंगाराच्या सरी, वर्षतात.
आंत वाहेखून, लागलीसे आग
तुझा घेत माग, येऊं कोठें ?

ही निळी पांढरी

ही निळी पांढरी शरदांतील दुपार
तापल्या दुधापरि ऊन हिचें हळुवार.
दाटली साय कीं स्निग्ध शुभ्र आकाशीं
फिरतात तशा या शुभ्र ढगांच्या राशी.

त्या ऊन दुधाचे घुटके घेत खुशाल
सुस्तींत लोळतो खालीं हिरवा माळ.
अन् बसल्या तेथें गायी करित रवंथ
वारीत शेषट्या, कोणी चरती संथ.

सांचल्या तळ्याचें पाणी लाल गडूळ
उमटलें त्यामधें दुपारचें आभाळ.
ती झाडी उलटी धुंद हलेना पान
नजिकच्या पुलाची उलटी भव्य कमान.

लावून समाधी बसल्या त्याच तळ्यांत
जलविहार करण्या म्हशी किती धुंदीत.
कुणि परीट तेथें काळ्या दगडावरतीं
धूतसे शब्द तो धुंद कोंदला भवतीं.

दोरीवर हाले कपड्यांची ती ओळ
तरळते संथ ती बगळ्यांची का माळ.
जवळीच लोळती कुणी गुराखी पोरे
कुणि पतंग सोडून खेचित होतीं दोरे.

कां अशी विलक्षण इथें पसरली धुंदी ?
कां प्रसन्नता ही सुंदपणें आनंदी ?
कां गोड-जाड्य हें पसरे धरणीवर्तीं
रेंगाळत कां हें सौख्य विलक्षण भवतीं ?

दिस भरलेली ही काय तरी गर्भार
टाकीत पावलें चाले रम्य दुपार !

झंझावात

तव आवडता बघ आला वर्षाकाळ
किति कुंद गारठा, भरुनी येत अभाळ.
नाजूक झिमझिमे पाउस कौलावर्ती
मधुवर्षागानीं तन्मय होती वृत्ती.

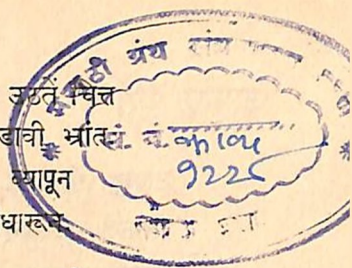
शिरिं पाझरणारी घागर घेउन कोणी
लाजून उभी ही गौळण वाटे धरणी.
तो धुंद लाजरा ओला डौल पहात
बेभान जाहलों आपण येथ घरांत.

बाहेर गारठा बंद घराचीं दारें
किति ऊब सुखावह धगधगतात निखारे.
अन् लपेटुनीया उनी कोट अंगाशीं
किति सुखकर वाटे बसणें खिडकीपाशीं.

हे मधें ठेविले दोन चहाचे पेंले
चवदार तयांतिल वाफ उफालून खेळे.
अन् तुझ्या करांतिल उंची शुभ्र सिंगार
वळयांतुनि वितरे दर्प तिचा सुकुमार.

सैगलचें चाले गान करुणगंभीर
त्या वातावरणा आणित न्यारा नूर.
क्षणिं तोंच कडाडे वीज किती जोरांत
क्षणभरी लखलखे वसुधा अंधारांत.

अन् स्वप्नांतुन हें दचकुन उठतें चित्त
 तें स्वप्नच का हें स्वप्न पडावी भातं
 नभ अवघें गेलें मेवांनीं व्यापून
 चारीहि दिशांनीं आलें अंधारून

हा पिसाटापरी धावत वारा ओला
 खळ दुःशासन कां झोंवतसे धरणीला.
 भयभीत विचारीं गुरें पाखरें पळती
 त्या पाचोळ्याची कुणास ठावे नियती.

अन् थेंव टपोरे सर्पापरि ते थंड
 वेगांत धावती फोडून काळे खंड.
 कडकडे वीज मग उठे काय कल्लोळ
 मिळण्यास निघाला तया धुळीचा लोळ.

हीं अतां घराचीं सताड उघडीं दारें
 वेफाम धावती उभे त्यांतुनी वारे.
 तें पहात तांडव उभी राहतें येथ
 दडपून मनांतिल मनांत झंझावात.

उत्फुल्ल पीत हैं

उत्फुल्ल पीत हैं चंद्रबिंब हासरें
सरकलें वरी अन् झळाळलीं गोपुरें.
पसरलें धरेवर चंदेरी मोहन
ये झोत रुपेरी माझ्या खिडकींतून.

भरुनिया चांदणें राहे या दालनीं
अन् वस्तूवरुनी पसरे नव मोहिनी.
हा तलम रुपेरी पडदा दारीं खुले
जणुं चंद्रकरांचा झोतच येथें झुले.

मुमताज तशी ही मच्छरदाणी उभी.
मोतिया फुलांचा सुवास कोंदे नभीं.
या गजांगजांतुन वितरे जें चांदणें
उमटवी भित्तिवर बिंब किती देखणें.

जणु करावयातें युगुलाचें कौतुक
दे चंद्र आयना आम्हाला नाजुक.
लीलेंत राहुनी समोर याच्या किती
रेखिल्या आपुल्या आपण वदनाकृति

त्या रेखाकृतिचें चाले नित कूजन
पाहून बोललों कितिदां तरि आपण -
जोंवरी चंद्रमा हसेल नीलांबरीं
जोंवरी चांदणें येइल अभ्यंतरीं.

तोंवरी चिरंतन आपण होऊं इथें
हें प्रतीक अपुल्या प्रेमाचें बोलतें.
अजि जिना चढोनी जातां माडीवरी
कवडसा उभा तो दिसतो भिंतीवरी.

नजरेस लावुनी नजर तिथें बोलती
ज्या तुवां रेखिल्या सुरम्य रेखाकृति.
वेगांत जाउनी लावियलें दार मी
वावरे जीव हा घोर अशा त्या तमीं.

कापुरापरी हें मनांतलें चांदणें
घेतसे पेट अन असह्य होई जिणें.

ठरवितें किती मी

ठरवितें किती मी यावें तुझियाकडे
मन निघे घेउनी वाप्याचें रूपडें.
लगवगा निघोनी येतें दाराकडे
अन् पुढें सुचेना जावें कोणीकडे !

अंगणीं उभे हे किती तुझे सोवती
'ही तुझ्या सख्याची वाट' मला सांगती -
हें निलें पाखरूं म्हणतें 'ये इकडुनी'
दूर्वाकुर म्हणती 'येई या बाजुनी.'

हें इंद्रधनू तर वरुनी मज बोलवी
ही पाऊसधारा हातानें पालवी.
हा समीर येउन कानाशीं लागतो
'चल तुझ्या सख्याची वाट तुला दावितों.'

हा चंद्रकिरण ये धरावया अंगुली
अन् निशा म्हणे 'मम सोवत तुज चांगली.'
मज उत्साहानें न्याया तुझिया स्थळीं
किति स्नेहभरानें जमली ही मंडळी.

मी सावरिलें मन, सावरला अंचल
अन् पुढें निघाया उचले हें पाउल -
अडखळे उंबरा - होउन काया लुळी
कोसळे खालतीं - कांहीं न कळे मुळीं.

एक क्षण !

निर्जीव या जीवनांत
असा येतो एक क्षण
बधीर हें माझे मन
पुन्हा घेई संजीवन.

पाहूं जातां भोवतालीं
आहे कोटें सुखरूप
आहे कोटें माणुसकी
जीवन घे काळरूप.

भीषण या जीवनांत
अणूपरी माझे दुःख
काय त्याला कवटाळूं
आणि भोगूं तेंच सुख.

माझे सुख, माझे दुःख
लाडके हे माझे भाव
काय त्यांचेंच कौतुक
कोठवरी त्यांना वाव.

कां न जाणे पराचिये
अंतरीचें सुखदुःख
कांसया हें मन आतां
राहूं पाहे अंतर्मुख.

निर्जीव या जीवनांत
असा येतो एक क्षण
आणि बधीर हें मन
पुन्हा घेई संजीवन.

सांडगे

निळ्या मलमलीतुनी गालुनी, ग्रीष्माचें ये उन
जरी कोवळें प्रहर भराचें, दे चटका तापुन.
कुणी पसरली तदा अंगणीं शुभ्र अशी मलमल
थयथय नाचे ग्रीष्म तियेवर उधळित किरणावळ.

चमचा वाटी घेउन हातीं कुणी तिथें बालिका
घालि सांडगे रुंदट गोलट, शुभ्रांवरिं तारका.
सतेज निळसर ठिपके, नाजुक खसखस नक्षीवरी
एक हारिनें वस्त्रावरतीं ठेवितसे सुंदरी.

नव्या वधूचा साज कंकणें, साडी हिरवी तिची
शोभा वदनीं, मदिरा नयनीं, चमके नवलाइची.
ऊन तापतें जरी वरोनी, भान न तिजला मुळीं
ळाल बुंद जरि तिची जाहली वदनकळी कोवळी.

“ येतिल सुकुनी उद्यां सांडगे, घालिन तळणीवरी
सरसर येतिल वरी फुलोनी, रास फुलांची खरी.
स्पर्श किती अरुवार, वासही खमंग अन् साजुक
सेवुन त्यांना धनी जिवाचा करील किति कौतुक ”

या स्वप्नाचा शीतल वारा खेळतसे अंतरीं
या स्वप्नाचा सुगंध मादक भान तियेचें हरी.
भाल टिपोनी मधुर हासुनी वरी तिनें पाहिलें
ऊन कोठलें, टपटपलीं तीं धवल जुईचीं फुलें.

अडखळे

अडखळे लिहितांना
हात कधीं अवचित
आणि निरखून डोळे
पहातात अक्षरांत !

काना वेलांटीचा डौल
मोड तशी अक्षराची
कधीं द्यावी कधीं नाहीं
रेघ अक्षरावरची !

नकळत उमटली
कुणाची ही काय तऱ्हा -
इवल्याशा रेपेमाजीं
भावजीवनाचा झरा !

नव्हेतच अक्षरें हीं
स्मृतिसुमनाचे झेले
एका एका अक्षरांत
भावगंध दरवळे !

म्हणूनीच लिहितांना
अवचित थांबे हात
धुकें तसें आसवांचें
उभें राही लोचनांत !

खुणा !

“ लाल मऊ धुळीतील
उमटली खूण खूण
माझ्या अंतरीचा ठेवा
पहा गडे न्याहळून.
वघ इथें उमटलीं
चाकें कशीं टुचाकीचीं
नक्षी किती सुकुमार
किनारच पातळाची.
वाळ कोणी धावलासे
ओढ लागून घराची
इथें पाऊलें गोजिरीं
वघ दुडक्या चालीचीं.
इथें कोणा प्रेमिकांची
जोडी जाई विलगून
उमटली लगोलग
बुटा चपलांची खूण.
गेला कोणी अधिकारी
ठसवोनी अधिकार
बुटांतील खिळे त्याच्या
उमटले सुकुमार.
शेळ्यामेंढ्यांचा कळप
आला वघ घसाघसा
गोजिऱ्या त्या पावलांचा
साठवावा कसा ठसा.

सर सर आलीं पानें
फेर धरून नाचलीं
नाजूक ही त्यांची खूण
किती जपून ठेवली.

गजवजे अंतर हें
अशा लोभस खुणांनीं
येते परी एक वेळ
जाती साऱ्या या पुसोन.

आणि अंतरावरून
जाई अंधाराचा लोळ
बसे तया न्याहाळीत
क्षीण दीपिकांची ओळ.

होऊनीया एकतान
आभाळही वरतूनी
कोरी बुजलेल्या खुणा
चांदण्यांच्या टांचण्यांनीं.

लाल मऊ घुळींतील
उमटली खूण खूण
माझ्या अंतरींचा ठेवा
पहा गडे न्याहाळून.

वाटे मला

ओथंबले मेंदी घोस
त्यांच्या परागाची उटी
लेऊनीया, मंद मंद
येई झुळूक गोरटी !

फुलें पारिजातकाचीं
ओघळती हळूवार
गंध त्यांचा झेळूनीया
समोर ये सुकुमार !

मंद शीत सुगंधित
येती झोत माझ्यापाशीं
येऊनीया विलगती
लाडकीं हीं बाळें कशी.

कठोर हें मन परी
तोडी त्यांचा स्नेहपाश
ओढ जीवा वेगळीच
वेगळाच त्याचा ध्यास.

सागराचा खारा वारा
गंध त्याचा आणी धुंद
वादळाची ओढ त्याची
स्पर्श ओलसर सुंद.

आभाळ हो काळेंभोर
चहूकडे धूळ ! धूळ !
वेफाम हा धावे वारा
सुटे सागराचा तोल.

घुसमटे श्वास, जाई
देह-दुकुलाचें भान
वाटे मला आतां व्हावें
त्याच वादळास्वाधीन.

वाटे मला

ओथंबले मेंदी घोस
त्यांच्या परागाची उटी
लेऊनीया, मंद मंद
येई झुळूक गोरटी !

फुलें पारिजातकाचीं
ओघळती हळूवार
गंध त्यांचा श्लेहनीया
समोर ये सुकुमार !

मंद शीत सुगंधित
येती झोत माझ्यापाशीं
येऊनीया विलगती
लाडकीं हीं बाळें कशी.

कठोर हें मन परी
तोडी त्यांचा स्नेहपाश
ओढ जीवा वेगळीच
वेगळाच त्याचा ध्यास.

सागराचा खारा वारा
गंध त्याचा आणी धुंद
वादळाची ओढ त्याची
स्पर्श ओलसर सुंद.

आभाळ हो काळेंभोर
चहूकडे धूळ ! धूळ !
बेफाम हा धावे वारा
सुटे सागराचा तोल.

घुसमटे श्वास, जाई
देह-दुकुलाचें भान
वाटे मला आतां व्हावें
त्याच वादळास्वाधीन.

कधिं जीवन वाटे

कधिं जीवन वाटे वाळवंट वैराण
वा दावाग्नीने घेरियलेले रान.
होऊन सहन ना हृदयांतिल काहूर
मी निघूं पाहतें कुठें कुठें तरि दूर.

किरमिजी धुळीचा रस्ता रुंद निवांत
सुखवितो पावलां स्पर्शें शीतल शांत.
विलगती तयाला भातखाचरें हिरवीं
ती सळसळणारी लक्ष्मी नयना भुलवी.

मधुनीच उमे हे उंच खांब तारेचे
सुखदुःख घुमावें ज्या मधुनी विश्वाचें.
ती जरा पलिकडे धडधड करते गिरणी
लयबद्ध नाद तो भरतो वातावरणीं.

ऐकून चित्तही करि त्याचा अनुवाद
जणुं यंत्रचि देतें यंत्राला पडसाद !
त्या चिमणीमधुनी निघे धुराची ओळ
तो गंध विलक्षण करी जिवा व्याकूल.

या दुसऱ्या वाजुस उंचवटा खडकाळ
व्यावरुनी जाती आगगाडिचे रूळ
जातेच नागिणी क्षणांत फोफावोनी
सोडते उसासे भरलेले ठिणग्यांनीं.

थरथरती शेतें, रानपाखरें चिमणीं
अन् क्षणांत होतें स्तब्धचि वातावरणीं.
संपूच नये ही रम्य गोजिरी वाट
संपूच नये हें गंधित हिरवें शेत.

हे रूळ भेटुनी जाऊं देत सिमेला
अन् खांबांचीही अखंड राहो माला
तारेंत घुमूं दे विश्वमनींचें आर्त
चालूं दे गिरणी अशीच एकलयींत.

ल्या ठिणग्या चमकत काळ्या गाढ धुरांत
रेंगाळत माझ्या मागुनिया येवोत.
हें पहात सारें शून्य मनें चालावें
पावळामागुनी पाउळ हें उचलावें.

नाल !

रस्त्याकाठीं प्रचंड पिंपळ
पानांची अव्याहत सळसळ
गडद पोपटी हिरवट काळीं
पिंपळपानें लाल कोवळीं
ऐन दुपारीं झगमग करती
जललहरींचा भास निर्मिती
त्या पानांचा दाट पिसारा
त्यांतुन झरती प्रकाशधारा
शोषुन शीतलता रंगाची
कोमलता अन् पर्णांतरिची.

चिर प्रवासी सडक खालती
रुक्ष विरागी धूळभरू ती
तीहि लोभली त्याला पाहुन
घेई वळसा जाई जवळुन.
आणिक येथें कसली दाटी
पिंपळाचिया पारावरती
जमले येथें कशास खेडुत
काय चाललें असेल येथ.

दिसे बघा या दाटीमधुनी
बैल पाडला अडवा धरुनी
कुणी बैसले धरुनी वेसन,
कुणी ठेविलीं शिंगें दाबुन,

पाय टाकले बांधुन त्याचे
पोट दिसे वर दुबळें साचें.
पडलें तें असहाय जनावर
नाकांतुन ये स्वर किति कातर.

नालवंद अन् नाल काढतो
लोखंडी चकचकित नवा तो
खिले हतोडा घेइ खुशाल
आणिक ठोकी खुरास नाल.
जातां येतां कधीं तेथुनी
गळ्यांत येतें कांहीं दाटुनि
नजर ठरेना त्या दृश्यावर
कुठेतरी भिरभिरतें अंतर.

वाट चाल ती पुढची दुस्तर
सुसह्य व्हावी म्हणुन इथें तर
नाल खुरांना घेती ठाकुन
नाल खुरांना घेती ठाकुन.

तुझ्या घराला

तुझ्या घराला वाट जातसे पांदापांदीतुनी
नाजुक वेलीवरी लगडल्या गुंजा दो बाजुनी.
लवली जागोजाग सुमांगी मेंदी काठावरी
तशी बामळी, शुभ्र ओढणी काटेरी सावरी.

उंच जांभळा डोंगर शोभे सुनील क्षितिजावर
हिरवट काळें रान तळाशीं, दिसे जरा धूसर.
शिळा घालती रानपाखरें वारा करि सळसळ
मंवंतालीं तर शांती दाटे गभीर अन् कोमल.

तिथेंच आहे तुझें चिमुकलें गवताचें झोपडें
काळें बाळें तिथें कोकरूं दाराशीं वागडे.
दाराशीं तूं उभी नसुचें लुगडें गुंजेपरी -
लाल भडक अन् तंग नसणी तशीच गुडध्यावरी.

उभार उघडी, नुसती चोळी तारुण्या सावरी
लाल मण्यांच्या गळ्यांत पोती, मधे रुप्याची सरी.
साध्या भोळ्या नयनीं नाचे निर्भयता हासरी
हंसें कोवळें अर्भकापरी, भान मनाचें हरी.

नागर नीती शिकवाया तुज, आले तुझियाकडे
सौंदर्याच्या शांत जलाशयिं टाकावे कां खडे ?

होऊन माझ्यांतून निराळी

होऊन माझ्यांतून निराळी
मीच घेतसे रूप निराळें
तुझ्या संगतीं सदा राहते
अनुभवितें तें सुखचि आगळें !

तुझ्या सवें मी विहरत फिरतें
चंचल संधारंगामधुनी
तुझ्यासवें अंगावर घेतें
नक्षत्रांचें गुलाबपाणी !

चंद्रास्ताची विव्हल शोभा
भाव मनीचे आर्त नि कोमल
अनुभवितांना उक्कटतेनें
तुझ्यासवें मी होतें निश्चल !

हळू नि अस्फुट तुझे बोलणें
ऐकत बसते होउन तल्लिन
ठेउन देतें हृदयसंपुटीं
जसा साठवी गंध समीरण !

आणि विलगुनी तशीच बसते
तुला पाहते डोळे भरुनी
डोळे भरुनी तुला पाहतां
खरेंच यावे जेही भरुनी !

- परंतु जग हें किती निराळें,
नव्हेच माझें, किती निराळें !

अवचित !

अवचित कोटें तरी
डोळे तुझे भेटतात
कोसळून वीजलोळ
हृदयाचा तोल जात !

अवचित कोटें तरी
तुझी उंच अंगलट
दिसे, आणि जाई कशी
सुरी आंतड्यांत नीट !

अवचित कोटें तरी
स्वर तुझा येई कार्नी
विरघळे शरीर हें
मन जाई बधीरुनी !

अवचित कोटें तरी
तुझ्या लकवीचा भास
येई डोळ्यापुढें काळें
आणि होई कासावीस !

अवचित कोटें तरी
असें काहीं आढळतें
कोरड्या या लोचनांत
आग उगाच जळते !

स्वाधीन

काळी करारी भुवई
चढी कमान पौरुषाची
काळी मादक किनार
भाव गंभीर पापणीची !

आडकले, गुंतले मी
कमानींत किनारींत
कोसळले तेथुनिया
मदिरेच्या सागरांत !

तळीं, चौदाही रत्नांनीं
मज घेतलें झेळून
आणि तेव्हांपासूनिया
झालें तुझ्या मी स्वाधीन !

नक्षत्रफुलें

क्षणफुलें वाहुनी केलें तव पूजन
त्या निर्माल्याची उदंड ही पखरण
निर्माल्य जरी हा वास न उरला कसा
रसरशित पाकळीवरल्या तांबुस नसा.

तीं फुलें वेचते आतां वेड्यापरी
अन् साठवितें तीं अंगाराच्या उरीं -
लागून आंच तीं रूपच घेतीं नवें
पाहून तयांना हंसलीं हीं आंसवें.

नक्षत्रफुलें तीं आतां तुज वाहुन
मी चालवितें तव अखंड हें पूजन !

सागरा

ऐकून सागरा गान भावगंभीर
तव सहवासाला होउनिया आतूर
जांभळ्या फुलांचा लेवुनिया शिणगार
तिष्ठते इथें ही सागरवेल अधीर !

जे तुषार येतिल कधीं तुझ्या लहरीनें
त्यानींच होत ही पुलकित आनंदानें
रसरसुनी येतें हिचें देखणें रूप
तव ध्यास घेउनी उभी इथें अश्राप !

मोहिनी पडोनी तुझ्या भव्य रूपाची
ही उभी नारळी इथें असे केव्हांची
सावळी कृशांगी, सुधाकुंभ घेऊन
सागरा, पाहते वाट तुझी हरखून !

तूं दूर परी रे तुझिया निश्चसितांनी
ही फुलून गेली अवघी रोमांचानीं
थरथरे तनू मन गोड भाव उसळून
अन् वाट पाहते होउनिया बेभान !

सागरा घेउनी ओढ तुझ्या सहवासीं
ही सिकता झाली तुझ्या पदाची दासी,
साहून ग्रीष्म अन् वर्षा आनंदानें
पसरून बाहु ही उभी इथें भक्तीनें !

लांबून कधीतरि फेकतोस नजराणा
ते शंख शिंपले, मोलाचाच खजीना
निरखिते सारखी, झाला तोच विसावा
अन् अक्षय चाले तुझा अंतरीं धावा !

या मुग्ध जीवांचे भाव गाढ हळुवार
सागरा, तुला का कधी तरी कळणार ?

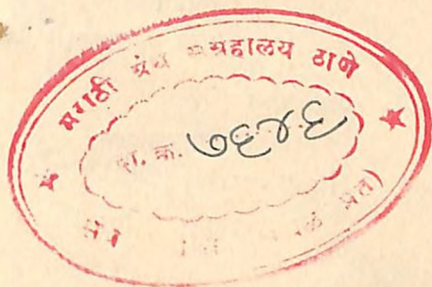
निघतांना

निघतांना, सरकेना
पाय कसा चपलेंत
आणि गंधवालावरी,
हात कसा रेंगाळत !

नजर ही खोडकर
जड झाली पापणीला
ओठ उगाच शोधिती
कांहीतरी बोलायला !

हालचालीनें या तुझ्या
हाले माझा पारिजात
मोती पोवळ्यांची रास
पायाखाली ओसंडत !

कलावंतिणीचा वेल

कलावंतिणीचा वेल

विस्तारला दारावरी

डोळे काय ठरतील

लालबुंद गेंदावरी !

उभी त्याच वेलीखाली

पाठमोरी कोणीतरी

सुरंगीचा वळे सर

कृष्णकेशभारावरी !

डालिंबीच्या फुलावरी

साडी लाल डौलदार

निळ्या गर्द किनारीची

नागमोड मनोहर !

अर्ध उघड्या पोठ्या

केवड्याच्या कणसाच्या

काळ्या शार सपातांत

टाचा लाल कमळाच्या !

पाहूनीया रंग रंग

चाले रेंगाळत ऊन

रंगेलही गुल्मोहर

उभा कसा बेहोषून !

तुझ्या वाटेवर !

सख्या, तुझ्या वाटेवर
पापणीच्या पायघड्या
आंसवांनीं सुगंधिल्या.

सख्या, तुझ्या वाटेवर
नजरेची रोषणाई
नयनींची नवलाई.

सख्या, तुझ्या वाटेवर
नाद घुमे नगाच्याचा
हृदयींच्या स्पंदनाचा !

नाहीं, येणार तूं नाहीं
तरी स्वागताचा थाट
आणि पाहतें मी वाट !

गजांतुनी मी

गजांतुनी मी पाहत बसले
आकाशाचें सुनीळ मार्दव.
नारिंगी कौलारें रेखिव
कुंपणवेली हिरव्या कातिव
रंगविलासीं हृदय लोभले.

पाताळांतुनि सरसर आली
लोखंडाचीं मुसळें भीषण
आकाशाला मिडलीं जाउन
पुरें टाकिलें मजला घेरुन
किंकाळी हृदयाची थिजली !

पत्राचे कपटे

पत्राचे कपटे, सरपटत
येऊन पडले, माझ्या पायाशीं,
निळ्या शाईचे, शब्द रेखीव
पाहती वर, केविलवाणे -
नजर त्यांची, चुकवुनी मी
निघालें धावत, गाडी साधण्या
लागे काय धाप-केवढें स्पंदन !
फलाटावरून, हालली गाडी
समोरून माझ्या, गेली वेगांत
आणि मी उभी, उभी तेथेंच
पाहत पुढें, विस्फारून डोळे.
वाऱ्याची ओढ, धुराचा लोळ
लाल ठिणग्या, आल्या डोळ्याशीं.
घेतले घट्टे जे, मिटून डोळे -
उघडूं पाहतां, नाहीं जाणीव !
बंद पापण्या, बंदच झाल्या.
आंधळी झालें-पुरी आंधळी
आणि वाजूनी, गळलीं आंसवें.
टेकले तोंच, नयनावरी
थंडगार ओठ, तुझाच स्पर्श
तुझाच परी, गोठल्या रक्ताचा
भीतीनें, प्रीतीनें, दडपलें ऊर !
असाहाय्य डोळे, वर पाहती -
मलीन कौलार, क्षीण झरोके
गलिच्छ कोळी, काढून धागे
गुंफित होता, जाळें आपुलें !

चांदणें

चांदण्याची रात्र गोड
लोचनांत साठवूनी
मिटूनिया धावी वर
हळू, नाजूक पापणी !

आणि त्याच चांदण्याची
उभारावी स्वप्नसृष्टि
रातभर जीवावर
व्हावी अमृताची वृष्टि !

पाखराच्या पिसापरी

पाखराच्या पिसापरी
संध्यांरंग विखुरले
उष्ण शीत खारा वारा
धुंद सावकास चाले !

नुकताच ओसरला
उधाणाचा मत्त पूर
शांत तृप्त सागराचें
पाणी पोंचे दूरवर !

सुखावली धरणी ही
पडे मिट्टनीया डोळे
ओल्या सुस्त रेतीवर
मनांतील स्वप्न खेळे !

उभी पाहत मी दृश्य
किती वेळ, किती वेळ
उसळती गोड भाव
एक तुला कळतील !

घुंगुर

मिमांसी १९२७

माझ्या मनिचें खुळें पाखरूं
मणिबंधावरि तुझ्या उतरलें
आणिक तूं तर दुष्ट नष्टसा
घुंगुर त्याच्या पदीं बांधिले.

धूसर विरल, श्यामल आभाळ
फिकट पांढरें, सूर्याचें वर्तुळ
पांढरें गढूळ, रेशमी ऊन
मधून मधून, धारांची शिंपण !

खालती हिरवा, सतेज माळ
पिवळ्या लहरी, पिवळी झळाळ
उंच या वृक्षांना, पिवळा मोहोर
बिंदूत बिंदूत, पिवळें अंबर.

प्रमळ सावळी, कोण ही जननी
गोमटें तान्हुलें, पायावरी न्हाणी
तेला हळदीचें, पिवळें कोवळें
सतेज बालक, रूपच आगळें !

चांदीचा कलश, अमृताचें पाणी
बाळाचें कौतुक, करीते जननी
जाईल तें पाणी, सागराच्या तळीं
देईल वैडूर्य, रत्नांना झळाळी.

त्याच पाणीयाचा, घेऊन मुलामा
येईल अंबरीं, पिवळा चंद्रमा !

आली माहेरपणाला

आली माहेरपणाला
आणा शेवंतीची वेणी
पाचू मरव्याचे तुरे
जरी-कुसर देखणी !

आली माहेरपणाला
आणा रवा तूप लोणी
केशर वेलचीचा
वास भरे कोनो कोनी !

आली माहेरपणाला
चाले कौतुक सोपयांत
माजघरीं चुलीपाशीं
झेंड्याही फुलोऱ्यांत !

कौतुकाची गोड लाट
अशी येतां अंगावर
थर थर पापणींत
आणि डोळे कुठें दूर !

नव्या जाणिवेची कळ
कशी कुणा सांगायची
नव्या संसाराची राणी-
राणी नाहीं हृदयाची !

बोलायाला निवांत कांहीं

बोलायाला निवांत कांहीं
हॉटेलामधिं शिरलों आपण
आणिक कुठल्या उत्साहानें
मागविलेही पदार्थ खच्चुन.

बोलावें तों - तशी नेमकी
जाणिव झाली कशी विसंगत
नव्हतें कांहींच बोलायाला
डोळे होते डोळा चुकवित.

न्याहाळित मी जपानि तरुणी
तूंहि काढली नोट खिशांतुन
अर्धा कपहि चहा न सरला
निमुटपणानें उठलों तेथुन !

नकळत वळलीं दूर पावलें
कशांतून तरि सुटलों वाटुनि
नकळत वळले वाजुस डोळे
परतायाची ओढ लागुनी !

नादतंद्रा

नादतंद्रेची लागता चाडूळ
लोटावी मंचकीं अधीरी काया
आणखी घावें पूर्ण अवधान—
नाजूक पावलें नाजूक आघात
नाचतें हृदय चालतें स्पंदन
नर्तन लहरी आघात नाद
रोमारोमांत नसानसांत
गेले भिनून नादच नाद !

घड्याळ काठी नाजूक शब्द
पाखरूं बोले वळचणीशीं
आगगाडीचे धावते ताल
ऐकत नाचे वेहोष हृदय
पिऊन कांहीं विलक्षण मद्य !

रसरसलीं कानाची पाळी
डोळ्यांत आली मंदिर आग
पायाचीं बोटें चाटलीं जणूं
पाताळांतील दिव्य नागिणीनीं
भारावले डोळे घेतले मिटून !

सुसाट धावता भीषण मेघ
प्रचंड काळी समुद्रलाट
घोंघावणारा तुफानी वारा
धरूनी यांची उन्मत्त अंगुली
नाचतें हृदय द्रुत लयींत !

हातांत कुणाचा कढत स्पर्श
पायावरी कुणी फिरवी हात
कपाळावरी कोमल बोटे
बोचलें दंडांत तसेंच कांहीं
आणि उसळली काळोखाची घूळ !

उसळून आले काळ्या धुळींतून
हिरवे निळे लाल पिवळे
गोल ठिपके, गोल चांदण्या
तेजोगोलावरी टाकत पावलें
नाचत हृदय चाललें पुढें !

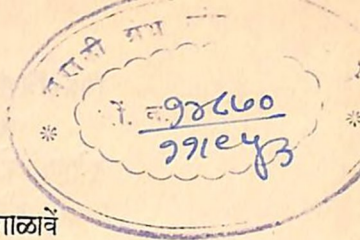
धुळीचा झाला भीषण सागर
काळेंच पाणी कुठें न क्षितिज
आणिक ऐकूं ये धावत येणाऱ्या
प्रचंड लाटेची मादक गर्जना
लागून विचित्र ओढ आंतून
चाललें हृदय जवळ जवळ !

जाणिवेचे कांहीं उरले तुकडे
पडले येऊन किनाऱ्यावर
रुग्णालयांचा लोखंडी पलंग
रिकामा रिकामा आणि उलटा
आतुर लाडिक बाळाची हांक
दैनिकांतील ठळक अक्षरें
'इंदिरा निघाली जपानला' हीं !

आणिक आल्या चारी बाजूंनी
कमिन्न काळ्या लाटाच लाटा
नादावलें पुरें हृदय निघालें
खालतीं घालतीं, आंतच आंत !

दीपावली

उघडून ऊजदार
क्षणभर रेंगाळावें
आणि समोर सृष्टीनें
डोळे भरून हंसावें !

येई तोंच दूधवाला
कुशल समाचार
भांड्यांत धार तशी
नयनीं ही स्नेहधार !

येई तसा कामवाला
ओठांत कांहीं छंद
भांड्यांना स्वर्णकांति
आणि डोळ्यांत आनंद !

किलविल गोड गोड
जागें होई घरकूल
हासऱ्या लोचनांचा
मग घरभर खेळ !

दुपारच्या वेळीं
दाराशीं मुके प्राणी
पोरके, भुकेलेले
प्रेमें भरल्या लोचनीं !

मित्रमैत्रिणींचें
भरे संध्यासंमेलन
स्नेहाळ डोळ्यांतून
स्नेहज्योतींची उधळण !

अंतरींच्या अंतरांत
हृदयाच्या गाभाऱ्यांत
जीवसख्याची नजर
तेवते शांत शांत !

अशी माझ्या घरीं दारीं
अक्षय दीपावली
माझ्यांतील अमावास्या
तिच्यामुळें सुखावली !

अंधारून येतां दारीं
 लावतें मी शामदान
 आणि पतंगांचा थवा
 आंत येतसे धावून !
 सुकुमार जळरंगी
 पंख ल्यांचे थरारती
 फेर धरून नादानें
 ज्योतीवरी झेप घेती !
 आलें लोचनांत पाणी
 पाहून ती वेडी ओढ
 आलें ओठावरी हासूं
 पाहून तें वेडें वेड !
 आज काळोखतां घर
 लावी कुणी शामदान
 आणि पतंगांचा थवा
 आंत येतसे धावून !
 स्याच ओढीनें वेडानें
 कोसळती ज्योतीवरी
 पंख जळल्या कायेची
 तळमळ काचेवरी !
 पाहते तो आत्मयज्ञ
 रुक्ष नजर लावूनी
 नाहीं ओठावरी हासूं
 नाहीं लोचनांत पाणी !

अजूनीही

अजूनीही जागा आहे
स्पर्श तुझा कायेवरी
आणि अंगाचा सुगंध
खेळतसे श्वासावरी !

अजूनीहि जसे तसे
बोल तुझे श्रवणांत
आणि नयनींचे भाव
उभे नीला रोहिणींत !

तुझ्यांतील सारें तुझे
आहे जरी विलगून
दिसामाशीं तुला परी
चाललें मी विसरून !

अकालीं येती काळे नि सुंद
 मेघ जमून घेखून नभांत
 वाहतो तसा थंड ओलासा
 हवाहवासा वाऱ्याचा झोत
 निरागस तरी लोचट लाघट
 हासरा चावरा !—

अधिया उत्कट कढत कायेच्या
 कणाकणांत रोवतो अल्लद
 नाजूक दांत, दावतो कळ—
 आणि मनीची दिव्य वसाहत
 इवले सोनुले फिके जांभळे
 कांच बंगले !

लागती त्यांत मंद नि धुंद
 हिरवे निळे विजेचे दिवे
 नाजूक पंखी पराग कोमळ
 संवेदना परी करती नर्तन
 अंधुक देखणें लोभस दृश्य
 गंधर्व नगरी !

मध्यरात्री

मध्यरात्रीच्या शीतळ अंधारीं
स्वच्छ अंतराळीं
अवचित आलें कांहींसें हाळून
उठलीं वलयें;
सागराची लाट किनाऱ्यापार्शींच
आली उमळून;
हवाही हल्ली, क्षण थरारली
नारळीचीं पातीं;
आभाळांतील नक्षत्र तेंही
कललें क्षणैक;
मनोमनाला वेढून टाकी
भावतरंग;
आतां त्यांतून पडाया बाहेर
धडपडतांना -
कासावीस मन होणार विकल
विव्हल घायाळ !

भृंग यावा-यावा परी
उमलत्या कमळांत
पहाटेच्या स्वप्नामध्यें
येसी तसा अभावित !

विसरून सारें कांहीं
उतावीळ मन भोळें
धावूनीया होई पुढें
उघडून दोन्ही डोळे !

आल्या तोंच कौळांतून
लोहसळ्या तप्त लाल
आणि अश्राप डोळ्यांत
उठे धूर-काळा जाल !

भाग्यलक्ष्मी

घराची ही भाग्यलक्ष्मी
उभी सदाची घरांत
फिरे तिच्या मागुनीया
शीत सुगंधित वात !

दिठीमधें चंद्रधारा
ओठीं फुलें आनंदाचीं
कायेमध्ये लवे वीज
हातीं चव अमृताची !

घरादाराचा विसावा
शेजाऱ्यांना नित्य ओढ
आल्या गेल्या पाहुण्याचे
निघतांना पाय जड !

दिसभर कष्ट शीण-
जडावती पापणींत
जादुभरल्या ओठानें
टिपूनीया घेई कांत !

अशुभ !

करकरे तीन्हीसांज
काय अशुभसूचक
कशी कातर पाखरें
कोटरांत झालीं मूक !

काळवंडली धरित्री
मनीं कशाचें काहूर
तारकांच्या कुंडलींत
पाही प्रश्नाचें उत्तर !

धुरकट अंधारांत
कोण टाकते उसासा
श्रांत, क्ळांत माझे मन
घेई सारखा कानोसा !

इथें तिथें उगीचच
वावरत राहे कोण ?
कोण आहे उभें तेथें
उगीच खोळंबून !

श्वास लपे आंत आंत
ओली चिंब झाली मूठ
हृदयींचा रावा परी
फडफडे पिंजऱ्यांत !

पूर्ण विराम !

अर्ध-स्वल्प विरामांचें
रेंगाळणें जीव घेत
उद्गाराची तशी कांडी
उगा जीव भुलवित !

प्रश्नचिन्हाचा हा हूक
गळां घालतो संकट
अर्धस्फुट रेषेमाजीं
वादळाची घुसमट !

वाटे तुला शिकवावें
आतां एक-एक चिन्ह
अर्ध्या अपुऱ्या वाक्याशीं
पूर्ण विरामाची खूण !

विस्तीर्ण गुहा ही

विस्तीर्ण गुहा ही आंत किती अंधार
अन् दर्प तयाचा जुनाट बाधिक गार.
रोखून पाहतां तम घेतें आकार
हलतात आकृती स्तब्धपणानें दूर.

ही धूळ भुईची पाउल दचके तींत
हिमकठोर भिंती, स्पर्श करीना हात.
या दारांतुन ये क्षीण उनाचा झोत
दावितो द्रुतर्फी स्तंभ उभे रांगेत;

हीं युगें उर्भी का घेउनिया आकार
कुणि कराल दाढा, दात्री कुणि अभिसार.
त्या स्तंभामागें दगडी भव्य कमान
ध्यानस्थ तीमध्ये बुद्ध भव्य अन् दीन.

निर्बुद्ध हास्य तें विलसे वदनावरती
अन् तशी ढापणें पुरीच डोळ्यावरती.
ये क्षीण उसासा कोठुन कीं माझाच
त्या वातावरणीं धुमे केव्हढा तोच.

दचकून घेत मी स्तंभाचा आधार
तो हंसे खदखदा त्यांत कुणी भेसूर.

सोन्याची घागर

सलज्ज संध्यारमणी नवथर
सोन्याची करिं घेउन घागर
क्षीरसागरावरी वाकुनी
घेत काय ही अमृत भरुनी !
तोंच कुणाची लागुनि चाहुल
अजाणतां हो मन पर्याकुल
अंगांगांतुन सुखकर थरथर-
हातांतुन अन् सुटली घागर !
दचकुन पाहे दूर समोर-
कुणि पुरुषोत्तम श्यामल सुंदर
करिं तयाच्या तिचीच घागर
खुणवी 'रमणी येइ येथवर' !
सावरून जरतारी अंचल
झाकुन डोळ्यामधली दौलत
गालावरल्या खळीमधें अन्
लपवुन हृदयामधलें ईप्सित !
लगवग मागें फिरली बाला
पळालीच मग किती बावरुन
जातां जातां परि घाईनें
तुटला पायामधला पैजण !
आणि उभा तो तसाच तेथें
काय लागली प्रीतिसमाधि ?
नयनांतरिं ये धुंद चांदणें
धुंद श्रसन अन् पुष्पसुगंधी !

आगगाडितिल खिडकीपार्शीं

आगगाडितिल खिडकीपार्शीं
डोळ्यांच्या सज्जांत येउनी
माझ्या मनिंच्या गोड सारिका
उभ्या राहिल्या ओठंगोनी !

मला न कळलें केव्हां कोटें
हळूंच अन् एकेक पळाली-
प्रवासांतुनी जरी घरीं मी
उगाच मनिची जाणिव शिणली !

रात्र भुरभुरे जरी चांदणें
अंगाईचीं गाउन गीतें
दुरदुर आंतुन तशीच जागी
उगां कुणाची चाहुल घेते

आल्या-आल्या-तोंच सानुल्या
“किती सुखी मी” सांगत मजला
किती विलक्षण नादी पोरी
मला विलगल्या कीं प्रहमाला !

धुकें अडकलें केसांमधुनी
गार गार किति गाल नि ओठ
शिखरावरचा मेघ सावळा
चुंबुन आली ही तर थेट !

हिनें खोविले केसांमधुनी
तुरे साजिरे रानफुलांचें
घमघमली तर अवघी काया
सौख्य भोगिलें मोहफुलांचें !

नाजुक भित्त्या डाळिवीची
लालभडक अन् तशी घिटाई
शिकून आली ही लाजाळू
पाहुन झालें विस्मित मीही !

वेडावुन ही पुरीच आली
कळकांच्या कां वेटांमधुनी
भोळ्या तिथल्या आठवर्णांची
शीळ घालुनी घुमवी गाणी !

आल्या भरतीच्या या लाटा
पुरें टाकिलें मला भारुनी
दुडुदुडु धावत तशाच शिरल्या
स्वप्नाच्या दुलईत गौळणी !

कौतुक !

धांवत हट्टी वारा अडवा
आडविणारा हात तुझा का
चमचम बसतो पाउस तिरपा
ओळखिचा तो स्पर्श तुझा का-
कशी अशी मी गोंधळलें तरि !

पुढें मुळीं ना पाउल उचले
कसें आवरूं वख कळेना
भिजल्या देहीं आग उफाळे !

तशांत वरती त्या घनमाला
उभा भोवतीं माळ अगंतुक
वाटेवरती मीच एकटी
बघसि अंत कीं बघसी कौतुक !

चतुर कुशल तूं

चतुर कुशल तूं रसिक सहेली
गोड जिव्हाळा तुझ्या भाषणीं
मुद्दून-जातां बोलून कांहीं
डावळसी तें सहज हासुनी !

कधीं सहलता वनश्रींतुनी
रसिकताच तूं संगे सुंदर
शोभा दाविसि, रंगसि, रमसी
चालसि, बोलसि राखुन अंतर !

तळव्यावरची कधीं सुपारी
हळुच उचळसी दो बोटानीं
शुभ्र पांखरूं गोजिरवाणें
दाणा अल्लद घेतें टिपुनी !

हस्तांदोलनि पुढें करावा
हात अधीरा समजावणिचा
स्पर्श तुझा परि अबोल सावध.
पुरता कळतो अर्थ तयाचा !

विरक्तिची अन् आसक्तीची
अशी कशी ही तुझी भुलावण-
चिडतो, चिडतो परंतु भुलतो
अशी कशी ही तुझी भुलावण !

कोवळ्या अंधारीं

कोवळ्या अंधारीं दर्याच्या किनारीं
बसते तशीच, एकटी एकटी
एकटी कशी-तुझ्या विचारांत
-तुझ्या विचारांत रंगता रंगता
येते मनाला अशी कांहींशी ओढाल मस्ती !
पाहती वरून सप्तर्षि चोरून
काढावी खोडी, हळूच त्यांची
ओढावी दाढी !

व्याध मंगल अभिजिताचे
रंगेल खडे आणावे चोरून
तुझ्या शर्टाचीं होतील बटणें वोटचाळ्याला !
कृत्तिकासमूह घेऊन हातांत
होऊन अछड मांडावा खेळ
सागर गोठ्यांचा-पांचाखाचाचा !
मस्तीत येणाऱ्या ताठर लाटेचा
ओढावा पदर, आणि लपावें वाळूच्या आड !
शिरावें थेट दर्याच्या कुशींत
आणि निथळावें अंगावरून खारट पाणी -
पाण्याचे थेंब !
अशी कांहींशी ओढाल मस्ती
येते मनाला -
तुझ्या विचारांत, रंगता रंगता -

समर्पण !

येतां काधिं तरि जाग अवेळीं
दूर ऐकुं ये तुझेच घोषित
तशाच लाटा जादुगारिणी
नजरेला मम नेती भुलवित !

अशी सदाची मनोमनीं तर
ओढ तुझ्या रे सहवासाची
तुझ्या किनाऱ्यावरी सागरा
लटकें जीवन विसरायाची !

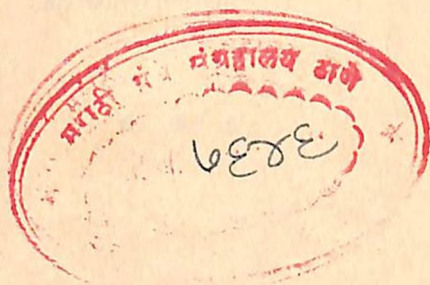
रंगांची तत्र चंचल माया
तींत सदाचा जीव डुवावा
वारा खारट मासोळीचा
अंगावरती अलगद ल्यावा !

तुझ्या नीळसर क्षितिजावरती
फसवीं स्वप्नें मम वितळावीं
सुखदुःखे अन् अवघड हलकीं
तुझ्याच लहरीवरी हलावीं.

गमीर सुंदर तुझी कहाणी
लाटांनीं मज कथन करावी
माझ्या मर्निचीं वाक्ये अपुरीं
पुरी कराया वाहुन न्यावीं !

चकित राहुनी किनाऱ्यावरी
तुझे पहावे कठोर तांडव
लाटांवरती हेलकावतां
जाणावे तव समर्थ मर्दव !

तुझीं तुफानें, तुझीच शांती
तुझीच भीती, तुझी भुलावण
तुझेच ध्यावे रूप मनानें
आणिक व्हावे तुला समर्पण !

चंद्रकोर !

आठवतें प्रेम तुझे
पूर्ण चंद्र पौर्णिमेचा
तसा तुझा सहवास
झिरीझिरी चांदण्याचा !

चांदण्याची दुरावण
आहे तशीच सुंदर
हृदयाच्या काठावरी
टेकलेली चंद्रकोर !

चंद्रकोरीची जखम
ताजी सदा हृदयांत
उजळते तिच्यांतून
क्षीण चांदण्याचें रक्त !

REFBK-0007646

REFBK-0007646